



Uždaviniai lieka tie patys

Vilniaus arkivyskupą metropolitą **Gintarą Grušą** kalbina

Daiva TAMOŠAITYTĖ

Gerb. arkivyskupe, gimėte JAV, Vašingtone, nuo jaunumės buvote aktyvus katalikų bendruomenės narys, ateitininkas, keletą metų – Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjungos pirmininkas (1983–1987) ir PLB valdybos narys, ir dabar susitinkate su pasaulio lietuviais. Kokio pobūdžio Jūsų veikla šioje srityje?

Užsienio lietuvių sielovadą kuruoja Lietuvos Vyskupų Konferencija. Jos delegatas prelatas Edmundas J. Putrimas tiesiogiai rūpinasi užsienio lietuviais. Mes, vyskupai, keliaudami į užsienio šalis, net jei kelionė susijusi su kitais reikalais, susitinkame su vietos bendruomenėmis, teikiame Sutvirtinimo sakramentą. Kaip kariuomenės ordinaras lankausi Briuselyje. Ten stengiuosi susitikti su vietos lietuvių bendruomene, kartu švęsti Mišias ir pabendrauti. Tenka dalyvauti Pasaulio Lietuvių Bendruomenės ir Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjungos renginiuose, kongresuose.



2017 m. liepos 6-12 dienomis Suomijoje vykusiame XV pasaulio lietuvių jaunimo kongrese. Buvę PLJS pirmininkai: Vilniaus arkivyskupas Gintaras Grušas, Simonas Černiauskas, Dalia Henke, kunigas Antanas Saulaitis. Kongreso organizatorių nuotr.

Esama ir einamosios pasaulio lietuvių ir Lietuvos veiklos. Esu Lietuvių katalikų religinės šalpos tarybos narys – renkame pinigus įvairiems Bažnyčios Lietuvoje projektams. Kadangi esu ateitininkijos dvasios tėvas, bendrauju su jaunais ir suaugusiais ateitininkais padėdamas puoselėti šios organizacijos tradicijas Lietuvoje ir pasaulyje. Taigi Lietuvą ir išeiviją sieja įvairūs ryšiai, ir aš prie to prisidedu.

Šie metai paskelbti Pasaulio lietuvių metais. Kokie, Jūsų nuomone, pasaulio

lietuviams kyla uždaviniai nūdien? Ar labai jie skiriasi nuo praeito amžiaus devintojo dešimtmečio, vaduojantis iš okupacijos?

Uždaviniai yra gana panašūs, tik skiriasi pasaulio ir Lietuvos situacijos. Anksčiau dirbome dėl Lietuvos valstybingumo siekdami nepriklausomybės, rengdami protesto akcijas, o dabar reikia palaikyti Lietuvos interesus. Kai buvau Amerikoje, suorganizavome Baltijos laisvės ir taikos laivo plaukimą siekdami iškelti Lietuvos nepriklausomybės klausimą tarptautinėje arenoje, taip pat stengėmės išlaikyti užsienyje gyvenančių lietuvių kalbą ir kultūrą, bet galimybės buvo ribotos. Šiuo metu jau galime padėti tarptautiniu mastu Lietuvos valstybei, vadinamajai globaliai Lietuvai, tiek politinėje, tiek ekonominėje srityje ir puoselėti kultūros ryšius. Santykis keičiasi, nes Lietuva yra nepriklausoma. Bet esminiai dalykai nesikeičia: tai parama Lietuvos valstybei, jos valstybingumui ir siekis išlaikyti kultūrą bei tautinę tapatybę.

Ar reikėtų atnaujinti Lietuvių Chartiją pagal dabartines aplinkybes, kadangi Lietuva jau beveik 30 metų yra laisva demokratiška šalis?

Abejoju, kad reikia atnaujinti Chartiją, nes tai yra istorinis dokumentas. Joje išdėstyti pagrindiniai principai, pagal kuriuos veikia lietuviai užsienyje, siekdami išsaugoti mūsų minėtus dalykus. Chartija kalba apie Lietuvos valstybę ir jos svarbą. 1949 m. Lietuvos valstybei užsienyje atstovavo VLIK'as. Parama valstybei ir jos tautai buvo svarbi. Vienintelis dalykas, kuris dabar keičiasi, yra tai, kad Lietuva – nepriklausoma valstybė. Lietuviams yra svarbu lietuviškos mokyklos, šeima. Principai iš esmės lieka tie patys, svarbu juos pritaikyti ir aktualizuoti. Chartijoje nėra pritaikymo gairių, veikiau išvardijami principai. O principai per tuos metus tikrai nėra pasikeitę.

Kokie Chartijos punktai, Jūsų nuomone, reikalautų didesnio dėmesio? Ten surašyti punktai artimi Lietuvos Konstitucijai. Kurioje srityje reikėtų labiau padirbėti, pasistengti gauti geresnį rezultatą?

Kaip ir pasakėte, tiek PLB Chartijoje, tiek LR Konstitucijoje išdėstyti principai yra svarbūs visi. Kalbant apie tokius dokumentus, sunku pasakyti, kad vienas dalykas yra svarbesnis už kitą. Tarkime, be šeimų nebus stiprios valstybės. Kaip tai pritaikyti – iššūkis PLB valdybai. Kaip tai padaryti, buvo svarstoma ir prieš trisdešimt, ir prieš penkiasdešimt metų. Reikia įžvelgti silpnąsias vietas, kur Chartija nepritaikoma, ir dėti pastangas tuos dalykus sustiprinti.

Prie lietuvių tapatybės puoselėjimo prisideda mokyklos, ir PLB jas remia. Ką daryti su mišriomis šeimomis? Šie klausimai nėra nauji. Dėl pokyčių pasaulyje ir migracijos situacija keičiasi, ir todėl vykdomoji valdžia į juos reaguoja, bet principai nesikeičia.

Kokie specifiniai uždaviniai, Jūsų požiūriu, lauktų PLB vadovybės artimiausiu laiku?

Vienas svarbiausių PLB vadovybės uždavinių yra ryšio palaikymas su Lietuva. PLB seka, kas vyksta Lietuvoje užsienio lietuvių klausimais, pristato jų balsą, ir, man atrodo, tai sudaro nemažą PLB veiklos dalį. Išskyla iššūkių, kurių anksčiau, per pastaruosius 30 metų, nebuvo: Lietuvos ekonomika ir prekyba, jos ryšiai ir plėtra tarp užsienio lietuvių, bendradarbiavimas toje srityje.

Kitas iššūkis, kurio nebuvo, nebent po karo ir ne tokiu mastu, tai – prekyba žmonėmis. Yra daug lietuvių, pagautų į šias pinkles dėl nelegalaus darbo ar sekso pramonės, ar dėl narkotikų. Prelatas Putrimas daug dirba, ir mes su Vatikano Šv. Mortos grupe ir Lietuvos policija bei valstybe dirbame kartu, siekdami sumažinti pavojų lietuviams, esantiems čia, ir padėti jau pakliuvusiems į pinkles užsienyje.

Taip pat svarbu kurti valstybę, kuri būtų svetinga, nes daugelis tikisi išvažiuoti laikinai ir viliasi grįžti. Tai yra tiek Lietuvos valstybės, tiek PLB siekis – sudaryti tam galimybes.

PLB ir Seimo komisijos posėdžiai yra susitikimo taškas, kada PLB sužino, kas per pusmetį įvyko Lietuvoje. Vyksta apsikeitimas koncentruotomis žiniomis, priimamos rezoliucijos. Bet centras yra Lietuva, nes dirbama ne dėl to, kad užsieny lietuviai kuo geriau gyventų ir nenorėtų grįžti – nors kiekvieną lietuvį reikia remti, nes jie susiduria su labai įvairiom didžiulėm problemom. Tikslas yra, kad išvažiuotų tik mokymosi ar tobulinimosi tikslais ir sugižę į Lietuvą žinias pritaikytų. Kaip Jūs žiūrite į tas „svarstyklas“? Ar globali Lietuva yra visur, ar vis dėlto geriau, kad kuo daugiau žmonių grįžtų?

Mano nuomone, šie dalykai yra susiję. Svarbu padaryti Lietuvą patrauklią gyventi ir auginti vaikus, kurti šeimas, turėti verslą. Tuo valstybė ir pasaulio bendruomenė turėtų būti suinteresuota.

Lietuviai gyvena už Lietuvos ribų dėl įvairiausių priežasčių, atsirado ten skirtingais etapais. Svarbu išlaikyti jų ryšį su Lietuva, jų tapatybę ir pagelbėti

jiems ten, kur gyvena, kurti tinklus, kurie padėtų išlaikyti tapatybę ir ryšį su Lietuva.

Turbūt Jūs galite pasakyti pagal savo ir iš Tėvelių gautą patirtį, kad svetur galima išlaikyti tą Lietuvos kampelį, kurti tuos tinklus?

Tai yra įmanoma, tačiau reikia daug pastangų. Reikia ne tik kurti politinę savimonę, bet ir visapusiškai formuoti žmogų. Ne veltui Bažnyčios ir parapijos vaidmuo buvo pagrindinis ilgus metus išlaikant lietuviškumą, patriotiškumą, taip pat šeimos sampratą – stipri šeima turi savo šaknis, ir žmogus ugdomas toje aplinkoje. Kartu su prelatu Putrimu siekiame taip ugdyti ir naujuosius migrantus. Naujose vietose dažnai nėra parapijų, todėl siunčiame kapelionų, kad jie padėtų išlaikyti ryšį su tėvyne ir tapatybę. Internetas ir socialiniai tinklai yra naujas įrankis, kuris gali padėti puoselėti ir palaikyti ryšį.



Arkivyskupas Gintaras Grušas. Vilniaus arkivyskupijos archyvo nuotr.

Kada kilnojasi tie įtakos centrai, formuojasi naujos pasaulėžiūros, kaip Katalikų bažnyčia padeda išlaikyti parapijiečius ten, kur jie galėtų susirinkti, melstis ir aptarti savo reikalus?

Kai kur tai net nėra fiziniai centrai. Pavyzdžiui, Norvegijoje vienas ar du kunigai keliauja po visą šalį ir bando padėti burti bendruomenes, atliepti ten gyvenančių lietuvių sielovadinius poreikius.

Amerikoje irgi vyko migracija. Pirmieji išeiviai, dirbantys kasyklose ar skerdyklose, buvo susitelkę rytiniame pakraštyje. Kitos kartos pasklido daug plačiau po visą Ameriką ir susikūrė naujos bendruomenės. Taip ir šiandien yra daug daugiau bendruomenių, išsibarsčiusių po visą pasaulį. Europos Sąjungoje ypatingu būdu padidėjo bendruomenės, bet tai istorinė pasekmė. Po karo daug kas išvyko į Šiaurės Ameriką, o dabar ES sukūrė naujas darbo ir mokslo galimybes, bet dažnai kyla naujų bendruomenių formavimo klausimas.

Ar Amerikoje lietuviybė silpsta ir jos centrai persikelia į Europą? Gal Čikagoje, kurioje dabar 50 laipsnių šalčio, lietuviai turi kur susiburti? Tie fiziniai centrai svarbūs, nepaisant virtualių galimybių. Niujorke ilgą laiką buvo lietuvių lėšomis pastatytas centras su bažnyčia, buvo parapija, buvo gyvas lietuviybės židiny, bet vėliau turtas parduotas. Ką tai rodo? Ar tai įvyko su senosios kartos išnykimu?

Daug kas keičiasi. Išlaikyti bažnyčios pastatus ten, kur mažai liko lietuvių – Čikagoje, Niujorke ir kituose kraštuose – yra sudėtinga. Tai ne tik lietuvių bendruomenių, bet ir kitų tautinių mažumų Amerikoje iššūkis. Pavyzdžiui, Pensilvanijoje vienu metu buvo tiek migrantų, kad vienoje teritorijoje stovėjo keturios katalikų bažnyčios: lenkų, lietuvių, slovakų ir gal vokiečių, visi dalyvaudavo Mišiose, kurios būdavo laikomos jų gimtąja kalba. Laikui bėgant tos grupės kėlėsi į kitus regionus, ir vietos vyskupas liko su keturiomis bažnyčiomis viename kvartale...

Tokie patys demografiniai pokyčiai vyksta ir Lietuvoje. Kur anksčiau būdavo didelės bažnyčios ir daug žmonių, dabar, vykstant vidinei ir išorinei migracijai, daugelyje vietų trūksta gyventojų, uždaromos mokyklos. Turime statyti bažnyčias mieste, nes dabartiniuose miestų gyvenamuosiuose rajonuose, kur daug žmonių, bažnyčios nėra.

Taigi, dinamikos yra visur. Užsienyje gyvenantiems lietuviams bažnyčios yra brangios, kaip ir mums. Kas jose tuokėsi, šalia gyveno, yra prie jų prisirišę. Bet pokyčiai vyksta dėl pastoracinės būtinybės. Tiek Amerikos vyskupai, tiek mes Lietuvoje turime daryti sunkius sprendimus. Niujorke yra bent trys vietos, kur lietuviai renkasi, vyksta pamaldos lietuvių kalba – ne Manhatane, bet dviejose

Broklino vyskupijos parapijose, vienas kunigas važinėja ir į tolesnes vietas. Sielovadinė tarnystė vykdoma ir keičiama, atsižvelgiant į esamą situaciją, į tai, kur žmonės gyvena. Europoje labai dažnai lietuviai renkasi vietos bažnyčiose. Pavyzdžiui, Airijoje kunigas aptarnauja lietuvius, gyvenančius visoje saloje.

Bet už žmonių suaukotus pinigus pastatytos bažnyčios, po kelių dešimtmečių parduotos, ar tai nėra nuostolis?

Tai yra visos Bažnyčios nuosavybė. Tokiais atvejais parapijos suporuojamos arba pinigai skiriami kitai parapijai. Meno kūriniai taip pat globojami, pavyzdžiui, yra vitražų, kurie yra perkeliami į Lietuvą ir įdedami į naujai statomas bažnyteles. Siekiant išsaugoti kultūrinės vertybes, dialogas vyksta ir su vietos vyskupais, ir su ambasada Vašingtone.

O kapinaitės, ar jos išsaugomos, prižiūrimos? Ar jos paliktos vietos municipalitetui tvarkyti?

Kai kurie žmonės palaikus perkelia į Lietuvą. Čikagoje yra lietuvių katalikų kapinių, kitur nėra. Los Andžele yra palaidota daug lietuvių. Putnamo kapinėse palaidota daug žymių lietuvių, pavyzdžiui, kun. Stasys Yla. Įvairiose šalyse kapinės yra skirtingos, žmonės prisitaiko prie šalies kultūros.

Kai gyvenome Amerikoje, mano tėvai prisiminė šv. Moniką, pasakiusią savo sūnui šv. Augustinui: „Nesirūpinkit, kur palaidosit mano kūną, prisiminkit mane prie altoriaus Mišių metu.“ Taip susiklostė, kad mano tėvai palaidoti Lietuvoje, bet tik dėl to, kad čia grįžo gyventi.

Kokia kryptimi reiktų kreipti PLB jaunimo organizacijas?

PLB jaunimas orientuojasi į dabartinę situaciją. Tačiau visada dvasinio, moralinio, tautinio ugdymo dvasia yra esminė ir ji lydi žmogų. Nepakanka veiklos vien dėl veiklos, dėl judrumo, praktiškų sumetimų ir, man atrodo, Chartija tai atskleidžia. Jei nėra pagrindinių principų, diegiamų jaunimui, jų prisirišimas prie lietuvių veiklos tolydžio silps. Bus kaip medis be šaknų – prisimename popiežiaus žodžius, pasakytus Lietuvoje apie „tautos šaknis“. Medis turi duoti vaisių, bet be šaknų jis nudžiūtų.

Jaunimo formacija labai svarbi, ir mes su jaunais ateitininkais daug dirbame, kad suprastume, kas esame, kokios mūsų šaknys ir kur link einame. Jaunimo

kongresuose visada būdavo pramogų ir progų užmegzti draugystę, ir tai yra svarbu. Bet be vidinės formacijos ir dvasinės, ir tautiška organizacija neišsilaikys, nes pasaulyje yra daug daugiau galimybių pramogauti ne tik su lietuvių bendruomene.

Koks Jūsų požiūris į referendumą dėl prigimtinės pilietybės išsaugojimo („dvigubos pilietybės“)?

Pirmiausia noriu pabrėžti, kad tai mano asmeninis, o ne Bažnyčios požiūris. Šiuo klausimu Bažnyčia neturi vienos pozicijos. Mano nuomone, reikia padaryti viską, kas galima, kad piliečiai išlaikytų savo pilietybę. Dabar, kalbant apie referendumą, yra daug neapibrėžtumo, ir tai sukelia daugybę diskusijų. Nėra labai aiškiai apibrėžta, kokios yra žmogaus, turinčio dvigubą pilietybę, pareigos. Kokia galėtų būti jaunimo karinės tarnybos prievolė? Yra žmonių, kurie dabar turi užsienio pilietybę ir negali balsuoti, o turintys lietuvių pilietybę – nevykdo savo pareigos dalyvauti rinkimuose. O ir tų, kurie balsuoja užsienyje, yra labai nedaug.

Ryšį, kurį pilietis turi su Tėvyne, reikia išsaugoti, ir išsaugota pilietybė tai padėtų atlikti. Tačiau žmones reikia ugdyti, kad ir čia, ir užsienyje gyvenantys vykdytų savo pareigas. Galima pasidžiaugti, kiek šauktinių į kariuomenę atėjo savanoriškai, tai geras ženklas. Taigi iki referendumo visi reikalai turėtų būti labai aiškiai išdėstyti.

Kaip tautiškumą, savos kultūros puoselėjimą derinti su atviromis durimis į pasaulį?

Jeigu šeima ugdo savo vaikus tautiškai ir tautiškumą priima kaip vertybę, yra didesnė tikimybė, kad užaugę vaikai tai išlaikys kaip vieną esminių savo tapatybės dalių. Daugiakultūrė ar globali įtaka didėja, bet čia yra ir daug plusų, pavyzdžiui, internetas suteikia galimybių išlaikyti lietuvių tradicijas, žiūrėti Lietuvos televiziją ir klausyti radijo bet kuriame pasaulio krašte. Galima alsuoti Lietuvos gyvenimu bet kur. Galima burtis su kitais, bet tai turi būti svarbu ir pačiam žmogui, ir bendruomenei.

Kita vertus, lietuvių kultūra nėra uždaryta į vakuumą. Ji veikiama to pasaulio, kuriame gyvename. Taip buvo ir Lietuvos nepriklausomybės pradžioje, tremtyje. Nemanau, kad egzistuoja kultūrinis įvaizdis, kuris nesikeičia, kai keičiasi kalba.

Dabar, norint išsaugoti kalbos tyrumą, perlenkiama lazda. Yra naujų žodžių, kurių

nebuvo, taip pat ir teologijoje. Man teko versti Bažnyčios kanonų teisės kodeksą. Atitikmens lietuvių kalboje nėra ir tokio poreikio nebuvo. Reikėjo pritaikyti lotynų ar italų žodžius su visomis subtilybėmis. Taip yra ir medicinoje, ir technikoje. Dauguma tarptautinių žodžių ateina su naujais atradimais, tas pats žodis vartojamas visame pasaulyje. Susiduriame su iššūkiu išlaikyti lietuvių kalbą.

Suprantamas Jūsų, kaip matematiko ir inžinieriaus išsilavinimą turinčio mokslininko, loginis mąstymas. Tepridurčiau, kad, nepaisant savotiško kalbos geto, kurį sovietmečiu buvo sukūrusi aplinka, ir dažnai giriamo jos gryninimo, norminimo, iš tikrųjų ji buvo labai susinama, biurokratizuojama, iškraipoma pagal rusiškus kanonus, jau nekalbant apie daugybę tarmių ar šnektų, kurias praradome kartu su jas vartojusiais žmonėmis. Tačiau argi lietuvių kalba nėra tokia turtinga, kad galime kurti naujas sąvokas?

Kai kurie naujadarai mokslo konferencijose kelia juoką, nes yra neįprasti. Pritaikyti naujas sąvokas prie gimtosios kalbos labai stengiasi prancūzai.

Kur savo pašaukimą vykdyti buvo lengviau – JAV ar Lietuvoje?

Aš stojau į seminariją Amerikoje, mokiausi Romoje, paskui, jau būdamas dvasininkas, visą laiką tarnavau Lietuvoje. Pašaukimas – labai plati sąvoka. Amerikoje daugiau dirbau matematikos ir kompiuterių srityje, taip pat dalyvavau lietuviškoje veikloje, o diakono šventimus gavau ir kunigo darbą pradėjau Lietuvoje.



Teofiliaus Matulionio beatifikacijos iškilmėse. Vilniaus katedros aikštėje 2017 m. Laimos Penek nuotr.

Ar Jūsų sielovadinis žodis pasiekia lietuvius svetur, JAV? Ar nedidėja liberaliai nusiteikusių, nebelaikančių save katalikais žmonių skaičius?

Senoji emigrantų karta buvo labiau prisirišusi prie parapijų, o naujoji tokia pati, kaip ir Lietuvoje, išsūkliai yra panašūs. Siekiame žmonėms padėti atrasti gilesnį tikėjimą, kuriuo jie gyventų ne tik per šventes, bet ir kasdieniame gyvenime, kas savaitę lankytų bažnyčią. Šiuo metu galimybės daug geresnės, nes yra lietuvių kalba daug švietimo, tikėjimo medžiagos – tai knygos, vadovėliai, Šventasis Raštas, maldaknygės, išverstos per pastaruosius trisdešimt metų ir daug lengviau prieinamos žmonėms. Taip siekiame kelti žmonių sąmoningumą. Tik Lietuvoje kunigas turi labai apibrėžtą veiklos teritoriją, o užsienyje visi gyvena labai išsibarstę. Dėl to mūsų kunigai Norvegijoje, Anglijoje, Airijoje važiuoja dešimtis, o kartais ir šimtus kilometrų, o žmonės sunkiau pasiekiami.

Norėčiau Jūsų Ekscelencijos paklausti, kokia yra Jūsų ateities Lietuvos vizija?

Kalbant apie tvirtą Lietuvą, išeities taškas pirmiausia yra žmogus, teisingai suformuotas tikėjimo ir doros srityje, tautiškai sąmoningas, žinantis savo šaknis.

Tai kyla, kaip jau kalbėjome, iš stiprios šeimos.

Migracija labai dažnai skaldo šeimas, čia matau didelį pavojų. Kovoju su individualizmu, stengiamės suburti žmones miesteliuose ar parapijose, kad šeimos viena kitą palaikytų, ugdytų sąžiningumą ir sąmoningumą. Jei šeimos ir čia, ir užsienyje galės tvirtai ugdyti savo atžalas, turėsime stiprią ir patrauklią Lietuvą.

Vieni grįš, o kiti, jei bus sąmoningi, bus naudingi kitaip. Kelis kartus Lietuva buvo patyrusi pavojų, ir turėti daug įtakingų lietuvių įvairiuose kraštuose Lietuvos valstybei yra didžiulė parama. Mes matėme, kaip 1989 metais per Sąjūdį daugybė žmonių atrado savo lietuviškas šaknis, tapatybę ir aktyviai prisidėjo, ragino vietas valdžią, kad ji tartų žodį, palaikytų atsikuriančią Lietuvos valstybę ir jai padėtų.

Ačiū už pokalbį.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

